

Paris – New York – Shanghai

Marcel Feil: curator FOAM (Fotomuseum Amsterdam)

Hans Eijkelboom

Vijftien jaar geleden begon de Nederlandse kunstenaar Hans Eijkelboom met het meest omvangrijke project uit zijn loopbaan. Hij besloot om vanaf 8 november 1992 een fotografisch dagboek bij te houden waarvoor hij minstens vijf dagen per week tussen de een en tachtig foto's zou maken. Het was niet zijn bedoeling om met dit dagboek, dat hij de naam Fotonotities meegaf, een verslag te maken van zijn eigen leven. Hij zag het dagboek veeleer als een middel om de ontwikkeling van zijn wereldbeeld te visualiseren. Deze ontwikkeling wordt bepaald door zich dagelijks herhalende ervaringen en observaties, en is een gestaag en voortdurend proces. Het is, zoals hij zelf zegt, als de stalagmieten en stalactieten in een grot die door de eindeloze herhaling van vallende druppels water hun vorm hebben gekregen. In die zin is elke foto uit Fotonotities een vallend druppeltje water.

Aan het dagboek ligt een strikte, methodische manier van werken ten grondslag. Als Eijkelboom de stad in gaat begint hij met een doelloos observeren in afwachting van een onderwerp of thema dat zich dominant in het straatbeeld manifesteert. Dit kan variëren van vrouwen met een rode jas, vrouwen met een bepaalde boodschappen tas of taxichauffeurs met het raampje open, tot mannen in een donker pak of mensen met een zonnebril op het hoofd. Vervolgens fotografeert hij zoveel mogelijk van dergelijke mensen binnen een periode van maximaal twee uur. De resultaten worden gepresenteerd in strenge rasters waarin elk individueel beeld een plek krijgt. Zo creëert Eijkelboom een alsmear groeiende verzameling typologieën, een indeling van mensen in groepen met gemeenschappelijke eigenschappen. Dergelijke typologieën zetten aan tot het onderling vergelijken van de individuele beelden.

Dat de kijker hiertoe wordt aangezet heeft alles te maken met de manier waarop Eijkelboom zijn onderwerpen fotografeert en weergeeft. Hij doet dit zo neutraal en afstandelijk mogelijk. In tegenstelling tot veel hedendaagse fotografen is fotografie

voor Eijkelboom geen middel om te komen tot een subjectieve weergave van de werkelijkheid. In tegendeel. Hij gebruikt de camera primair als een technisch instrument dat in staat beeld te registreren en vast te leggen. En vervolgens selecteert, ordent en organiseert Eijkelboom de beelden om te komen tot een presentatie die uitblinkt in helderheid en zakelijkheid: alle onderwerpen in het midden, allemaal min of meer even groot en vergelijkbaar in het beeldvlak geplaatst. Als vastgeprikte vlinders, als exotische specimen, liggen ze klaar om door ons, de kijker, aan een nader onderzoek onderworpen te worden.

Het werk van Eijkelboom is stevig verankerd in de geschiedenis van de conceptuele kunst. Al vanaf zijn deelname aan de baanbrekende tentoonstelling Sonsbeek 71 in 1971 gebruikt hij fotografie om via een seriële structuur de uitvoering van een van tevoren bepaald concept vast te leggen. De materiële kwaliteit van de eigenlijke foto en de technische kwaliteit van de opname was ondergeschikt aan het pure registrerende karakter van de fotografie. Evenals bijvoorbeeld Ed Ruscha en Hans-Peter Feldmann (tijd- en soortgenoten) presenteerde Eijkelboom zijn werk bij voorkeur in kleine, goedkope boekjes die meestal in eigen beheer en in kleine oplage werden gemaakt. In totaal heeft Eijkelboom tot op heden zo'n twintig zelfstandige kunstenaarsboekjes gemaakt.

Overeenkomst tussen alle fotoprojecten die Eijkelboom vanaf begin jaren zeventig heeft gemaakt is een diepe interesse in vraagstukken die betrekking hebben op onze identiteit. Hoe zien wij ons zelf en hoe zien andere ons? Is er een relatie tussen wat we dragen en wat we zijn? Hoe geeft ieder individu vorm aan zijn of haar idee van identiteit? En, fundamenteeler, hoe is de relatie tussen de uiting van onze identiteit en ons (zelf)bewustzijn?

In Fotonotities vertaalt Eijkelboom het individuele en unieke naar de veelheid aan individuen die onze steden bevolken. Door over zo'n lange periode foto's te maken als voor Fotonotities, door de voortdurende herhalingen en vergelijking en de immense veelheid aan beeldmateriaal, krijgen de persoonlijke observaties van dit dagboek stilaan een algemene geldigheid. Door naar de ander te kijken, observeren wij ook onszelf, vallen subject en object samen, en wordt de spanning tussen individu en massa aangescherpt.

Het omvangrijke project Paris-New York-Shanghai waarmee Eijkelboom de vijftien jaar durende Fotonotities afsluit is de kroon op dit werk. De verschillen worden nog meer aangezet: drie verschillende steden, drie verschillende continenten en culturen en drie steden die elk in een bepaalde tijd exemplarisch zijn voor de moderne metropool: Parijs was dit in de negentiende eeuw, New York in de twintigste en Shanghai (wellicht) in de eenentwintigste eeuw. Ondanks de verschillen die nog steeds overal voelbaar en zichtbaar zijn, nemen de overeenkomsten snel toe. 'Identiteit lijkt een kneedbaar begrip te zijn', zo stelt Eijkelboom zelf. 'Door de globalisering wordt dit nog eens extra duidelijk. In iedere wereldstad blijkt bijvoorbeeld opeens een schreeuwende behoefte te zijn aan Louis Vuitton tassen. En de jonge stellen in deze serie komen uit verschillende landen en ondanks dat zij zichzelf als heel zelfstandig ervaren, lijken ze toch veel op elkaar.' Zo behoort ieder individu tot een groep, tot een marktsegment, waarvoor speciaal producten bedacht en gemaakt worden die, in een door de media bepaalde consumptiemaatschappij, steeds meer leidt tot uiterlijke overeenkomsten.

augustus 2007

Bio

Hans Eijkelboom (1949) heeft sinds zijn debuutdeelname aan de tentoonstelling Sonsbeek 71 meer dan dertig kunstenaarsboekjes gepubliceerd en solotentoonstellingen gehad in o.a. Sprengel Museum Hannover, het Kröller Müller Museum in Otterlo en het Nederlands Fotomuseum in Rotterdam. Hij nam deel aan diverse groepstentoonstellingen, zowel nationaal als internationaal. In oktober 2007 is het boek verschenen 'Paris – New York – Shanghai', uitgegeven door Aperture. De tentoonstelling is na Amsterdam in New York te zien en zal na de VS doorreizen naar Europa.